

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת ויגש

א. ספורנו עם מירוש הרב י. קופרמן.
פרק מד' פסוקים יח', כ', כא', כב', כג', כד':

פרק מד

וזאת היתה הסבה שלא היה עמנו אז, לא
ששלהנוהו לרגל כאשר חשבת.

(כא) ואשימה עיני עלי. ואין צריך
שידאג אביו לשלחו²².

(כב) לא יוכל הנער לעזוב את אביו. כי
מאז שיעזב את געגועי
אביו²³ והסברת פניו, יתעצב²⁴ ונפל
למשכב ואז ימות. ויעזב את אביו²⁵ ומת.
ועם זה אביו ימות בלי ספק²⁶.

(כג) אם לא ירד. אף על פי ששמעת
טענותיניו האמתיות, גזרת עלינו
ברצון פשוט²⁷ ובקנס²⁸ שנביאהו.

(כד) ונגד לו את דברי אדני. ואף על פי
כן לא שמע לשלחו אז²⁹.

שמה (והוא הנראה יותר) שאמנם כן ענין זה
של האהבה המיוחדת של יעקב לבנימין הוא
הנימה החדשה שיהודה חידש כאן לקראת
"פן אראה ברע אשר ימצא את אבי".

כא

22. עקב הבטחת שמירה קפדנית עליו,
הנשמעת מהבטוי של שימת עין.

כב

23. טיפולו המסור ופינוקו. 24. בנימין. 25.
כלומר, ואם זה אמנם יקרה שימות בנימין.
26. כאן שוב תוספת שיהודה הוסיף לסיפור
המקורי "והנה הקטן את אבינו היום", שאין
לו זכר גם בסיפור האחים אל יעקב ("והקטן
את אבינו בארץ כנען"), כשמטרתה להוביל
לקראת "פן אראה ברע אשר ימצא את אבי".

כג

27. גזירה מוחלטת וללא הנמקה. 28. "לא
תוסיפון לראות פני".

כד

29. מרוב אהבתו אליו, ולמרות ששמעון
נמצא שם במאסר.

(יח) ויגש אליו. ידבר נא עבדך דבר.
מאחר שאמרת "חלילה לי
מעשות זאת" (פסוק יז), שלא תחפץ שתהיה
תקלה על ידך אפלו לחיבים¹⁸. ידבר נא
עבדך. להודיעך התקלה שתארע על ידך
אם תעשה זה¹⁹. ואל יחר אפך. באמרי
אליך שאתה גרמת זאת התקלה על פרחנו.
כי כמוך כפרעה. כי מה שאטיח דברים
פנגדך לא יהיה מהיותי בלתי מחשיב
אותך, כי אמנם אתה חשוב בעיני כמו
פרעה שהוא המלך²⁰.

(כ) ואביו אהבו²¹. יותר מפלנו, ולכן לא
הניחו בראשונה לבוא עמנו,

פרק מד

יח

18. כלפי שמיא על עונות קודמים אחרים.
19. שתחזיק את בנימין כעבד, שהוא אמנם
חייב על ההוה ולא על העבר, אבל תהיה
תקלה לאביו אשר לא חטא לך כלל וכלל, ומה
שיקרה לו על ידך בעל כרחך הוא בבחינת
"מרשעים יצא רשע". 20. אלא טענתי בנויה
על עמדתך אתה של "חלילה לי", והיות ואין
אתה יודע את אשר עלול לקרות כתוצאה
ממאסרו של בנימין, מחובתי לגלות לך, כדי
למנוע תקלה שאתה בעצמך חפץ להימנע
ממנה.

כ

21. תוספת על מה שכתוב לעיל "והנה הקטן
את אבינו היום" (לעיל מד, יג). לא ברור
מדברי רבינו אם רצונו לפרש שזה נאמר אז על
ידי האחים ליוסף, ואין זה פרט שנתחדש כאן
בהרצאת דבריו של יהודה, אלא דברי הכתוב
עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, או

- 1. איך כרסנו מסביר את כסיס טענתו של יהודה דברנו אף הפליט, ואף מה הוא מכוון?
- 2. מה חידושו בפסוק כ"?
- 3. איך אהבתו המיוחדת של יצקב את בנימין, צלילה להיות אורט מסביב צל בקשת יהודה?
- 4. פינוקי בנימין צלויים להביא לזמות ולזמות אפיו וזה ניהוק מסביב, איך?
- 5. מהי אותה: "לזרה מוחלטת" ומה תוצאותיה?
- 6. איך מסביר צ'ין חוסר התחשבות יצקב דבר מאסרו של מאצון?

* * *

ב. אור החיים.

פרק מזה פסוקים ד', ה':

ד) ויאמר יוסף וגו' גשו נא וגו'. טעם ההגשה, לצד שרצה לומר להם ענין המכירה לזה לא רצה לומר להם אלא בלחישתה, לזה אמר גשו ואחר שנגשו אמר להם וגו' אשר מכרתם אתי וגו', והגם שאמר הוציאו כל איש וגו' ולא עמד שם אדם אף על פי כן חש לאזניו לקיר ודבר באזניהם:

אני יוסף אחיכם וגו'. טעם שתזר פעם ב' אני יוסף, לצד שראה שלא ענוהו חשש לב' דברים. האחד שפחדו ממנו ולא יכלו להשיב כבשת גנב כי ימצא, והב' שלא האמינוהו שהוא יוסף, לזה אמר כנגד צד היראה שאדם יראים ונבהלתם לא תחושו לדבר כי אני יוסף אחיכם פרוש מתנהג עמכם במדת האחרונה וקאלו לא היה הדבר ההוא, גם סמך לומר אחיכם אשר מכרתם לומר, שאפלו בזמן המכר לא כהתה עין האחרונה ממני, וכנגד צד העדקת הדבר שהוא יוסף אמר להם דבר שבו יצדיקו בסימן מבקק כי הוא זה באומרו אשר מכרתם אתי מצרימה ודבר זה לא ידעו אדם אפלו נביא (נלקוט קמ"ב) אם לא שתאמר ודאי גמור כי הוא זה יוסף:

ה) ועתה אל תעצבו וגו'. צריך לדעת א' אומרו ועתה מה בא לשלל. ב' למה כפל לומר אל תעצבו ואל יחר, ועוד הם ב' דברים הפכיים העצבון יורה על שכרון הלב וחרון אף יגיד על הגאונה. עוד צריך לדעת למה דקדק לומר תבת הנה.

אכן פי' של דברים הוא על זה הדרך, יודע אני כי אתם נעצבים על המכר וכמו שגלו ידעתם באומרם (מ"ב) אכל אשמים אנחנו, גם לפי המדרש (ב"ר פ' צ"א) שאמרו שיירדו לפדותו בדמים יקרים, לזה אמר להם, ועתה פרוש כיון שמבקשם מצוי להם בהודעה זו תסירו העצבון, ונתפנו גם כן בזה לרמוז להם ולהודיעם כי יודע בהם שידעתם קרובה אצלו והם נעצבים עליו עד עתה וכזה יצדיקו כי לבו נכון עמם. ואמרו אל יחר בעיניכם פרוש לטעם שמכרתם אותי הנה שגרמתם לעצמכם כל התגלגלות הענינים ההשתתויות אשר בשבילם נתחכמתם למכר דכתיב (וישב ל"ז) ונראה מה יהיו וגו' ודבר זה יסובב הפעם באדם שביא לתנן דבר ונמצא מקלקל ויחר אפו על אשר גרם לעצמו, ונתן טעם לזה כי אדרבא מעשיהם גרמו להם טובה גדולה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם כי זה וגו' לשום לכם שארית וגו' ומעתה לא יחר בעיניכם על הדבר:

אמרות

- 1. לכאורה מה קשה לו באומרו: "לעו נא" ומה הוא רוצה ללמוד מכך?
- 2. למה אמר פצאיים: "אני יוסף" ומה רצה להסדיר על ידי כך?
- 3. מה לומד כרסנו מן השימוש במילה: "וצתה" ואיך ניתן ללמוד שני דברים הפוכים?
- 4. בצטט יוסף אמר להם דברים כהווייתם על מכירתם אותו וככל זאת אינו כוצס או נוקט, איך הוא מסביר זאת?

* * *

ג. המהר"ל מפראג.

פרק מו' פסוק ל':

רש"י: אמותה הפעם: ...ומדרשו סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ולעולם הבא... והייתי אומר שיתבעני הקב"ה מיתתך, עכשיו שעודך חי לא אמרת אלא פעם אחת.

עולם הבא

לפחות תריסר קטעים מרכזיים בנושא עולם הבא מופיעים בכתבי המהר"ל. בקטעים אלו מקיף המהר"ל את הנושא מכל צדדיו. נערוך את הדברים דבר דבור על אופניו לפי סדר הגיוני תוך מתן תשובות לשאלות הנצח הקשורות בנושא "עולם הבא".

מהם הקריטריונים לקבלת שכר נצחי בעולם הבא?

מיהו הראוי להכנס לעולם הבא? ה"קריטריונים" לכך מענינים משום שכל יהודי נאמן - כמה להגיע ולהכנס לפתחו של העולם הבא. על שאלה זו כותב המהר"ל בקיצור נמרץ תוך התייחסות לגמרא במסכת סנהדרין:

"שלחו מתם איזהו בן עוה"ב: ענותו ושפל ברכ וכו' וגריס באורייתא תדירא" (סנהדרין פ"ח ע"ב). דבר זה מבואר (כך): אין ראוי לעולם הבא שהוא נבדל מן הגשמי רק מי שהוא בעל ענוה ובעל תורה כי בעל ענוה הוא פשוט (-מופשט מגשמיות, רוחני) ולכן עולם הבא שהוא עולם נבדל פשוט צריך שיהיה בעל ענוה ובעל תורה ואז ראוי לו עולם הבא.

(חידושי אגדות ג' ע' קע"ד)

במילים אחרות: ככל שהאדם הנו רוחני יותר ורחוק מגשמיות כך זוכה הוא במדרגה המתאימה בעולם הבא הרוחני.

וכן גם מוכיח פשט הגמרא במסכת תמיד בכיאוורו הנפלא של המהר"ל:

"מה יעביד איניש ויחיה? אמרו לי ימית עצמו. ומה יעביד איניש וימות? יחיה את עצמו" (תמיד ל"א ע"ב). (ימית עצמו) פירושו) שלא ילך אחר תאות נפשו ואז יחיה עצמו לעולם הבא. (וזה כוונת החלק הראשון - ימית עצמו מבחינה חומרית כדי שיחיה מבחינה רוחנית ויזכה לחיי עולם הבא). וכן מה יעשה וימות (-אם רוצה להרוג עצמו מבחינה רוחנית ולאבד עולם הבא) אמרו לו: שיחיה עצמו (-בחומריות דהיינו) שימלא כל רצונו בתאותו בזנות ובכל דבר (ואז ימות מבחינה רוחנית ומחיי העולם הבא).

(חידושי אגדות ד' ע' קמ"ז)

- אלות*
1. איך פרשנו מכניס כאן את השקפתו על אחד הנושאים הטלונים בהשקפת הצולט היהודית?
 2. מה הן שתי התכונות שאפשרות להיכנס לצולט הפא?
 3. מצטט מהי הצדרתו של צולט הפא?
 4. איך פרשנו מהין את האמרא במסכת תמיד המצוטטת על ידו?
 5. מה אמר כן על האדם להשתדל לצלות?

* * *

(יא) וטעם ויושב יוסף ויתן להם אחזה וגו'. שהושיב אותם במיטב הארץ ובאחזה שנתן להם. כי לא רצה שיהיו כגרים בארץ וקנה להם בתים, ונחלת שדה וזכרם נתן להם, וזה מרשות פרעה כי הם אמרו לגור בארץ באנו, לא לדור, וכשיעבור הרעב נשוב לארצנו, ופרעה אמר ליוסף, הושב את אביך, שיושיבם כאנשי הארץ התושבים בארץ גשן:

ד. רמב"ן.
פרק מז' פסוק יא':

- אלות*
1. מה צעה יוסף ולמה פרשות פרעה?
 2. מה רצו בני ישראל ולמה זה לא הסתדר?
 3. איך אחרי זמן נתהפכה המאמה?